

ПАКТ МОЛОТОВА-РІББЕНТРОПА ЯК ФАКТОР ПОЧАТКУ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Позитивно вирішивши для себе «чехословацьке питання», німецький уряд почав підготовку нападу на Польщу. Уже 11 квітня 1939 р. був підписаний відповідний план (кодова назва «Вайс»). Проте для Німеччини залишалася незрозумілою позиція і відношення до неї СРСР. Тому щоб схилити на свій бік Й. Сталіна, фюрер пообіцяв сприяння у реалізації домагань до прибалтійських країн, Польщі і Фінляндії, поглиблення торговельно-економічних відносин. Це виглядало більш привабливим і перспективнішим, ніж пропозиції країн західної демократії, які, звичайно ж, не могли погодитися на територіальний переділ у Європі. З 16 серпня 1939 р. між представниками німецького і радянського закордонних відомств розпочалися переговори. 23 серпня 1939 р. на переговори до Москви прибув очільник МЗС Німеччини Й. Ріббентроп. Того ж дня між СРСР і Німеччиною був підписаний «Пакт про ненапад», за яким в історіографії закріпилася назва Пакт Молотова-Ріббентропа. Він укладався на 10 років з автоматичним продовженням на 5 років, якщо жодна зі сторін його не денонсує. Сторони зобов'язувалися утриматися від будь-якого насильства, агресивних дій у відносинах між собою, не мали підтримувати треті держави, які виявили бажання напасти на якусь із учасниць договору.

Важливою складовою радянсько-німецького «Пакту» був таємний протокол. Він передбачав розмежування сфер впливу у Сх. Європі: радянський інтерес охоплював Естонію, Латвію, Фінляндію, Бессарабію, східну частину Польщі (Варшавське і Люблінське воєводства), західнобілоруські і західноукраїнські землі, німецьку частину Литви. Лінія розмежування мала проходити по лінії річок: Піза – Нарев – Вісла – Сян [з дещо подальшим уточненням. – Авт.].

Цей документ мав найтрагічніші наслідки для народів Європи і світу. Угода стала механізмом, який 1 вересня 1939 р. «відчинив двері» для нової світової війни. Пакт зробив Й. Сталіна не лише співучасником, а й ініціатором початку світового конфлікту. Вже після початку Другої світової війни радянське керівництво допомагало очільникам Третього райху так би мовити «морально» – визнавало своїм партнером і висловлювало гарантії непорушення «Пакту» та матеріально – поставками великої кількості сировини за рядом укладених торгово-економічних угод і договорів. На 11 лютого 1940 р. СРСР поставив до Німеччини товарів на 310 млн. райхсмарок. У наступні місяці поставки зростали, незважаючи на чутки про неминучість німецько-радянського конфлікту. Загалом, всі ці поставки склали понад 40% усього радянського експорту у 1940 р. На 15 травня 1941 р. Третій райх отримав від Радянського Союзу 632 тис. т хліба, 232 тис. т бензину, 23,5 тис. т бавовни, 50 тис. т марганцю, 67 тис. т фосфатів і 900 кг платини – всього на суму 555,9 млн. крб. Останній ешелон із продовольством і сировиною німецькі залізничники прийняли зі станції Брест за кілька годин до початку агресії. Особливо цікавою виглядає радянська сумлінність поставок у світлі того, що за 2,5 місяці Німеччина припинила виконання своїх частин угод. Ще до цього, керівництво нацистської Німеччини всього-на-всього продало СРСР недобудований важкий крейсер «Лютцов», перейменований на «Петропавловськ», а також 25 новітніх літаків. Саме це, мабуть, дало підстави Й. Геббельсу занотувати у своєму щоденнику (запис від 27 липня 1940 р.): «Росіяни поставлять нам навіть більше, ніж ми хочемо мати. Сталін не шкодує трудів, щоб сподобатися нам». А Л. Троцький, спостерігаючи за незграбною зовнішньою політикою сталінського уряду іронізував: «Сталін став інтендантом Гітлера». Вже у незалежній Україні М. Коваль додав, що інтендантом у форсованій підготовці війни проти Радянського Союзу.

Отже, Пакт Молотова-Ріббентропа став однією із найголовніших передумов початку Другої світової війни. Керівництво СРСР та особисто Й. Сталін фактично пришвидшили та матеріально забезпечили війну проти

власного народу. Це питання потребує дослідження у розрізі ідеологічних та економічних факторів співпраці нацистської Німеччини та Радянського Союзу.